

Styckmordsfallet

24

Professor emeritus Anders Agell använder en liknelse för att beskriva utvecklingen i det, vid sidan av Palmemordet, mest uppmärksammade och långdragna rättsfallet i modern svensk rättshistoria: Fallet Da Costa.

Vid Mississippis källa i Minnesota är "floden" inte bredare och djupare än att man kan vada över den med ett par steg. Den växer dock under sin färd över halva den nordamerikanska kontinenten genom ständiga tillflöden så att den på sina ställen kan vara kilometerbred.

På liknande sätt menar Anders Agell att styckmordsfallet, efter att misstankar riktats mot

två unga läkare, började som ett par små giftutsläpp vilka fått växa till en flod som flutit genom det svenska rättssamhället och förstört läkarnas liv utan att några egentliga bevis för att de är vare sig mördare eller likstyckare har presenterats.

Denna artikel bygger på en intervju med Anders Agell som numera är ombud för de båda läkarna.

Catrine da Costa var en prostituerad kvinna som 1984 blev brutalt mördad och styckad. Misstankarna kom att riktas först mot en ung rättsläkare Teet Härm, i media refererad till som "obducenten, och något år senare även mot Thomas Allgén som kom att kallas "allmänläkaren".

År 1988 åtalades de båda läkarna för mordet på Catrine da Costa, men de

frikändes av tingsrätten. Domstolen fann det dock vara styrkt att läkarna deltagit i styckningen av kroppen, men att ett eventuellt brott mot griftefriden skulle vara preskriberat, och därför inte kunde prövas. Eftersom de frikänns från mordåtalet, och domskäl inte kan överklagas, blev läkarnas försök att få domskälen ändrade avvisade av såväl hovrätt som HD.

Dessa "frikännande" domskäl tog socialstyrelsen ändå fasta på då de 1989 ansökte hos hälso- och sjukvårdens

"JK söker påstå att jag är alldeles fel ute med denna skadeståndstalan. Och onekligen stiger skandalnivåerna ytterligare när det nu inte bara handlar om att läkarna blivit felaktigt åtalade och utpekade som likstyckare utan också om att detta skett på grund av rader av fel och försummelser i statens myndighetsutövning."

ansvarsnämnd om att de två läkarna skulle få sina legitimationer indragna. Efter flera rättsliga turer blev så också slutligen fallet 1991 kammarrätten, som även den fann det utrett att läkarna styckat den döda kroppen. Regeringsrätten avlog ansökan om prövningstillstånd.

Därefter har läkarna gjort en rad framställningar om ändring av beslutet om deslegitimation, bland annat genom två ansökningar om resning 1999 och 2003. Båda ansökningarna avslogs.

Läkarna har under mera än 20 års tid blivit uthängda i media, i böcker och även i teaterpjäser med mera som likstyckare och sannolikt även mördare, de har mist kontakten med sina barn och de har fråntagits rätten att utöva sitt yrke. Det

massmediala drevet mot de två läkarna överträffar allt som förekommit i något annat fall. Prostitutionsutredaren Hanna Olsson blev rentav hedersdoktor på sin tes att läkarna borde ha dömts för mord.

En ytterligare position har senare intagits av tv-journalisten Lars Borgnäs som i tv-program och i en bok sökt kombinera antagandet att läkarna styckat Catrine da Costa med idén att den egentlige mördaren var en ytterligare person, den s.k. "arkitekten", ett resultat av en fullkomligt

omöjlig kombination av hypoteser, enligt professor Agell.

Bland företrädarna för en merskeptisk inställning till de bägge läkarnas skuld märks framförallt

vetenskapsjournalisten Per Lindeberg som i sin bok "Döden är en man. Historien om obducenten och allmänläkaren" (1999) gått igenom förundersökningen mot läkarna och vad som förekommit i massmedia på ett sätt som väcker förmodanden om att läkarna utsatts för svåra justitiemord. Någon juridiskt avgörande granskning finns dock inte i Lindebergs bok, som dock väckte Anders Agells farhågor kring fallet.

I det skadeståndsmål som ska prövas i höst kräver läkarna staten på skadestånd om sammanlagt uppåt 40 miljoner för förluster av livsinkomster i arbetsförtjänster och pensioner plus ersättning för stora lidanden.

En delseger vanns av läkarna i en nyligen meddelad mellandom från Attunda tingsrätt

som gav läkarna rätt att få hela sin ansökan prövad i sak avseende tidsperioden 1984 och framåt. JK hade som ombud för staten gjort en preskriptionsinvändning och hävdade att allt före 1995 var preskriberat enligt den 10-årsfrist som utgör den allmänna preskriptionstiden enligt 1861 års lag. Läkarna, genom sitt ombud Agell, invände bland annat att inget av de ändamålsskäl som kan motivera den allmänna tioårsgränsen kan överföras till läkarnas fall, och att det inte förekommit någon avslutad tioårsperiod i detta rättsärende.

Tingsrätten gick på Agells linje och utvecklade ytterligare argumentationen med en tillämpning av Europakonventionens artiklar 6 och 13 och tanken att staten genom preskriptionsinvändningen försökt få bort läkarnas enda möjlighet att försvara sig mot tingsrättens "frikännande" domskäl där de utpekats som likstyckare. JK har i pressen invänt att han anser mellandomen vara felaktig samt inte i linje med praxis på området. – Det finns ingen relevant praxis att luta sig tillbaka mot i detta fall och då är det domarens skyldighet att så gott han kan individuellt avgöra ärendet utifrån gällande rättsprinciper, kontrar Agell.

Den utredning som Agell presenterar i sin stämningsansökan är mycket omfångsrik och innehåller, förutom detaljerade beskrivningar av myndigheternas agerande under mer än 20 år, kunskapsteoretiskt baserad kritik av bevisvärderingen. Dessutom visas hur polisen under förhören manipulerat fram uppgifter mot de bäge läkarna. – Media och allmänheten hade

redan bestämt sig för att Allgén och Härm var mördare. En förförståelse som även funnits hos myndigheterna och som tyvärr präglat den rättsliga processen i alla led, konstaterar Agell.

Anders Agells engagemang i fallet började på allvar med att han 2003 av en händelse fick ta del av regeringsrättens avslagsbeslut på läkarnas första resningsansökan från 1999. – Det var uppenbart att den första ansökan alltför mycket grundades på ofruktbara påståenden om de processuella felaktigheterna, menar Agell, och alltför litet angick bevisvärderingen.

– Med tanke på det enorma rättssäkerhetsintresse som här stod på spel erbjöd jag mig att göra en juridisk undersökning på ideell basis. Den 23 september 2003 lämnade jag in en ny resningsansökan som även den fick avslag fastän det var tydligt att den borde ha beviljats. Sedan dess har jag varit ännu mera fast besluten att söka hjälpa läkarna till upprättelse. Den bästa möjligheten med tanke på Regeringsrättens inställning har då varit att i allmän domstol stämma staten på skadestånd för den inkomstförlust och kränkning som det felaktiga myndighetsförfarandet resulterat i, säger Agell. Skadeståndsanspråken blir, om de beviljas i sin helhet, de högsta som medgivits enligt svensk rätt.

– Skadeståndsberäkningen är helt i linje med gängse praxis. Man får räkna med den löneutveckling som läkare har. Här rör det sig om välbetalda yrken och långa tidsperioder. Skadeståndet är snarast taget

underkant, menar Agell som arbetat ideellt, åtminstone halvtid, med fallet under de senaste fem åren.

– I september ska det äntligen smälla för fullt. Förhandlingarna beräknas att ta 11 dagar i Attunda.

– Det har inte varit lätt att driva det här fallet, konstaterar Agell. Många av mina kollegor vill inte tro att jag har rätt. Hursomhelst engagerar man sig inte i enskilda fall. JK söker påstå att jag är alldeles fel ute med denna skadeståndstalan. Och onekligen stiger skandelnivåerna ytterligare när det nu inte bara handlar om att läkarna blivit felaktigt åtalade och utpekade som likstyckare utan också om att detta skett på grund av rader av fel och försummelser i statens myndighetsutövning. Jag har helt enkelt blivit motarbetad på många håll, säger Agell.

Med tanke på de enorma konsekvenser det skulle föra med sig i fall läkarna ges rätt, kan det knappast anses konstigt att Anders Agell mött på motstånd i sin strävan. En framgång för läkarna skulle göra det nödvändigt att på allvar granska och omvärdera Sverige som rättsstat. I höst lär vi få reda på om vad vi har att göra med är en galen professor eller med den största serien av rättsskandaler som förekommit i modern tid.

Johan Björkdahl

T6